

بررسی عملکرد مالی دولت در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل:

۲۱۲۴۶

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۶/۳۰

عنوان گزارش:

بررسی عملکرد مالی دولت در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴

نوع گزارش: طرح / لایحه □ راهبردی □ نظارتی □ پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر:

مطالعات بخش عمومی (گروه بودجه)

تهیه و تدوین کنندگان:

علی سبحانی، محمد مهدی جعفری (گروه بودجه)

مدیر مطالعه:

مرتضی کیانی

اظهار نظر کنندگان:

سید عباس پرهیزکاری، سید محمد حسین فاطمی

گرافیک و صفحه آرایی:

سعید احمد علیزاده
سمیرا صادقی عسکری

ویراستار ادبی:

زهرا کریمی

واژه‌های کلیدی:

- عملکرد مالی دولت
- منابع - مصارف عمومی
- قانون بودجه ۱۴۰۴

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۴/۵/۱۵

فهرست مطالب

۶	چکیده
۷	خلاصه مدیریتی
۸	۱. مقدمه
۸	۲. پیشینه
۸	۳-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
۹	۳. بررسی منابع و مصارف بودجه عمومی
۱۱	۳-۱. تراز کلی بودجه و کسری تأمین نشده
۱۲	۳-۲. پیش‌بینی
۱۳	۴. بررسی عملکرد تبصره «۳» (هدفمندی یارانه‌ها)
۱۳	۴-۱. عملکرد منابع هدفمندسازی یارانه‌ها
۱۵	۴-۲. عملکرد مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها
۱۸	۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۸	منابع و مأخذ

فهرست جداول

۸	جدول ۱. پیشینه پژوهشی
۱۰	جدول ۲. مقایسه عملکرد ارقام منابع و مصارف بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به اعتبار مصوب
۱۱	جدول ۳. تراز نقدی بودجه و منابع پوشش‌دهنده آن
۱۱	جدول ۴. ترازهای بودجه‌ای در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴
۱۲	جدول ۵. پیش‌بینی تحقق منابع عمومی تا انتهای سال ۱۴۰۴
۱۵	جدول ۶. عملکرد پنج ماهه منابع هدفمندی تبصره «۳» قانون بودجه سال ۱۴۰۴
۱۵	جدول ۷. عملکرد پنج ماهه مصارف هدفمندی تبصره «۳» قانون بودجه سال ۱۴۰۴
۱۷	جدول ۸. تغییرات سرانه مصرف نان به تفکیک دهک

بررسی عملکرد مالی دولت در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴

Doi: [10.22034/mrc.report.21246](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21246)

چکیده

بررسی عملکرد منابع و مصارف عمومی در پنج ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد منابع عمومی، ۵۸ درصد تحقق داشته است. درآمدهای مالیاتی با ۶۸ درصد تحقق، منبع اصلی تأمین مالی بوده و درآمدهای گمرکی تنها ۴۳ درصد از رقم مصوب را محقق کرده است. همچنین، کسری تراز نقدی دولت در این دوره به ۳۰۰ هزار میلیارد تومان رسید که با استفاده از تنخواه گردان خزانه و منابع موضوع ماده (۱۲۵) [قانون محاسبات عمومی کشور](#) پوشش داده شده است. عملکرد منابع سازمان هدفمندی یارانه‌ها در بند «ب» تبصره «۳» [قانون بودجه ۱۴۰۴](#) نشان‌دهنده تحقق ۶۸ درصد از [منابع قانون هدفمندی سازی](#) است. به‌طور کلی پیش‌بینی می‌شود تا پایان سال ۱۴۰۴، ۸۸ درصد از منابع بودجه عمومی محقق شود و با فرض تخصیص کامل مصارف به استثنای برخی ردیف‌های جمعی-خرجی، حدود ۵۰۰ هزار میلیارد تومان منابع جدید نیاز است.

بیان / شرح مسئله

بررسی عملکرد مالی دولت به شفافیت بودجه کمک کرده و این امکان را فراهم می‌کند تا با ارزیابی وضعیت منابع و مصارف دولت برای رفع چالش‌های احتمالی تدابیری اندیشیده شود. بی‌توجهی به روش‌های مناسب تأمین مالی بودجه عمومی، چالش‌های عمده‌ای در مدیریت مالی دولت در پی دارد و تأمین کسری بودجه از روش‌های نامناسب آسیب‌های مختلفی به سیاستگذاری مالی و تشدید ناترازی‌های اقتصادی وارد می‌کند. در نتیجه باید به صورت منظم و در مقاطع زمانی مشخص، تصویری کامل از وضعیت منابع و مصارف دولت به همراه تبیین چالش‌های احتمالی ارائه شود.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

مهم‌ترین نکات بررسی عملکرد مالی دولت در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ عبارتند از:

- کسری تراز نقدی دولت معادل ۳۰۰ هزار میلیارد تومان است که ۲۱۳ هزار میلیارد تومان آن از طریق تنخواه‌گردان خزانه و ۸۷ هزار میلیارد تومان دیگر با استفاده از ظرفیت منابع موضوع ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی تأمین شده است.
- در سال جاری برخلاف سنوات گذشته، منابع حاصل از صندوق توسعه ملی مطابق با قانون بودجه ۱۴۰۴ ذیل منابع بودجه تعریف شده است. مطابق عملکرد پنج ماه مالی دولت، رقم استفاده از منابع صندوق ۱۴۷ هزار میلیارد تومان بوده که عملکرد ۶۵ درصدی نسبت به مصوب پنج ماه خود داشته است.
- جمع استقراض دولت در پنج ماه نخست سال جاری معادل ۶۴۱ هزار میلیارد تومان و معادل ۴۳ درصد از کل مصارف بوده است. این اقلام شامل ۱۹۴ هزار میلیارد تومان انتشار اوراق، ۱۴۷ هزار میلیارد تومان استقراض از صندوق توسعه ملی و ۳۰۰ هزار میلیارد تومان تنخواه‌گردان‌های مختلف است.
- عملکرد منابع فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول (مولدسازی) کمترین درصد (۱ درصد) تحقق را داشته است. بخش قابل ملاحظه‌ای از رقم مصوب برای فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول ۹۳ درصد در سال جاری به صورت جمعی - خرجی و درآمد - هزینه‌ای است؛ بنابراین عدم تحقق آن به کسری بودجه دولت منجر نخواهد شد. بر این اساس به میزان منابع، مخارج آن نیز محقق می‌شود و در صورت محقق نشدن منابع، مخارج آن محقق نخواهد شد. با این تفسیر عدم تحقق منابع حاصل از ردیف مولدسازی، باعث کسری بودجه تأمین نشده نمی‌شود.
- پس از عملکرد مولدسازی، واگذاری شرکت‌های دولتی با ۸ درصد تحقق در رتبه دوم کمترین میزان عملکرد قرار دارد که عمده رقم محقق شده آن ناشی از پرداخت اقساط واگذاری شرکت‌ها در سال‌های گذشته است. گفتنی است که از کل منابع پیش‌بینی شده واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها طی سال ۱۴۰۴، ۴۸ درصد (۸۰ هزار میلیارد تومان) غیرنقدی و مابقی به صورت نقدی است. با توجه به واردات نه‌چندان چشمگیر خودرو و سود حداقلی دولت از محل واردات به دلیل سیاست‌های نادرست تعرفه‌گذاری، در پنج ماه ابتدایی امسال، عملکرد درآمد گمرکی از محل واردات خودرو تنها ۶ درصد رقم مصوب بوده است.
- در سمت مصارف، تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (طرح‌های عمرانی) حدود ۵۸ درصد عملکرد داشته است.
- منابع مصوب قانون هدفمندی یارانه‌ها شامل ۳۵۲ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی برای پنج ماه سال ۱۴۰۴ است که ۶۸ درصد آن تحقق یافته و با احتساب زیان در نظر گرفته شده در قانون بودجه برای هدفمندی یارانه‌ها، رقم تحقق منابع ۸۸ درصد افزایش داشته است.
- پیش‌بینی می‌شود تا پایان سال، در صورت تخصیص کامل مصارف بودجه عمومی (به استثنای برخی موارد جمعی - خرجی) به حدود ۵۰۰ هزار میلیارد تومان تجهیز منابع جدید نیاز است.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی، سیاستی

- با توجه به عدم تحقق بخش قابل توجهی از منابع بودجه عمومی و برای جلوگیری از ادامه این روند مخرب باید اصلاح منابع و مصارف بودجه پیگیری شود. برای بهبود عملکرد منابع عمومی دولت و کاهش کسری بودجه اقدام‌های زیر پیشنهاد می‌شود:
- بهبود نسبت منابع مالیاتی به کل منابع، ضمن حمایت از تولید با روش‌هایی مانند جلوگیری از فرار مالیاتی.
 - دقت در برآورد منابع و مصارف بودجه عمومی در تدوین لایحه بودجه دولت و تصویب آن.
 - استفاده از ظرفیت مولدسازی برای افزایش درآمدهای دولت از طریق ایجاد سازوکارهای انگیزشی و درآمدزایی حداکثری برای دولت.
 - اصلاح سازوکار اعطای یارانه‌های نقدی و غیرنقدی برای افزایش کارآمدی این اعتبارات.

۱. مقدمه

این گزارش با هدف ارائه تصویر کلی از وضعیت مالی دولت در پنج ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ تدوین شده و شامل دو بخش اصلی است. در بخش اول عملکرد منابع و مصارف عمومی در پنج ماه ابتدایی سال بررسی و به‌طور خلاصه مهم‌ترین نکات کارشناسی درباره آن ارائه می‌شود. در بخش دوم عملکرد منابع و مصارف جدول هدفمندسازی یارانه‌ها بررسی شده است که برخلاف رقم قابل ملاحظه آن، در سقف منابع و مصارف عمومی منعکس نمی‌شود.

۲. پیشینه

۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

جدول ۱. پیشینه پژوهشی [۵] و [۶]

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر	توضیحات
۱	بررسی عملکرد مالی دولت در چهار ماه نخست سال ۱۴۰۳	۱۴۰۳	۲۰۱۴۳	مطالعات بخش عمومی	در این گزارش عملکرد منابع و مصارف دولت نسبت به ارقام مصوب چهار ماه ابتدایی سال ۱۴۰۳ بررسی شده است.
۲	بررسی عملکرد مالی دولت در چهار ماه نخست سال ۱۴۰۲	۱۴۰۲	۱۹۳۵۰	مطالعات بخش عمومی	عملکرد مالی دولت در حوزه بودجه عمومی ارزیابی شده است.

۳. بررسی منابع و مصارف بودجه عمومی

در جدول ۲، گزارش عملکرد منابع و مصارف پنج ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ ارائه شده است. همچنین در این جدول درصد وصول منابع بودجه نسبت به مصوب پنج ماه درج شده است.

مهم ترین نکات این جدول در بخش تحقق منابع به شرح زیر است:

- به صورت کلی منابع و سایر دریافت‌های محقق شده در پنج ماه ابتدایی سال، ۵۸ درصد مصوب است. بنابراین ۴۲ درصد منابع در این برهه تحقق نیافته است.
- درآمدهای مالیاتی با ۶۸ درصد تحقق، منبع اصلی تأمین مالی در پنج ماه ابتدایی سال بوده است. حدود ۴۴ درصد از منابع وصولی از محل درآمدهای مالیاتی محقق شده است.
- عرضه اوراق بدهی در پنج ماه ابتدایی سال حدود ۱۹۴ هزار میلیارد تومان معادل ۵۷ درصد رقم مصوب است. عدم تسریع در فروش اوراق بدهی در پنج ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ از منظر ثبات شرایط اقتصاد کلان، مطلوب نیست و باعث عرضه حجم بالای اوراق بدهی در بازه کوتاه انتهای سال جاری می‌شود.
- منابع حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی و خالص صادرات گاز و فروش داخلی خوراک میعانات گازی به پتروشیمی‌های داخلی، ۵۴ درصد تحقق را نسبت به مصوب پنج ماه نشان می‌دهد.
- در پنج ماه ابتدایی سال، ۱۴۷ هزار میلیارد تومان از صندوق توسعه ملی تأمین شده است. مبلغ مصوب سال جاری ۵۴۱ هزار میلیارد تومان است که نسبت به میزان پنج ماه سال، عملکرد ۶۵ درصدی را نشان می‌دهد. در چند سال اخیر، منابع حاصل از صندوق توسعه ملی ذیل سقف منابع بودجه عمومی نبوده و لازم است دولت برای بهره‌مندی از آن، از مجوزهای خاص استفاده کند و کسری خود را پوشش دهد؛ اما مطابق قانون بودجه سال ۱۴۰۴، ۲۸ درصد از سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز، به‌عنوان منابع عمومی (در قالب بدهی دولت به صندوق) پیش‌بینی شد. بنابراین استفاده از منابع آن مستلزم جواز خاص نیست مگر آنکه دولت بخواهد منابعی بیش از آنچه در سقف قانون بودجه پیش‌بینی شده را استفاده کند.
- در درآمدهای گمرکی تنها به میزان ۴۳ درصد از رقم مصوب پنج ماه وصول شده است. مطابق قانون بودجه سال ۱۴۰۴ حدود ۱۱۰ هزار میلیارد تومان (۴۲ درصد از درآمدهای گمرکی) متعلق به حقوق واردات خودرو است که با توجه به واردات نه‌چندان چشمگیر خودرو و سود حداقلی دولت از واردات، در پنج ماه ابتدایی امسال، عملکرد درآمد گمرکی از محل واردات خودرو تنها ۶ درصد رقم مصوب بوده است. بنابراین در صورت واردات خودرو در ادامه سال وصول درآمدهای گمرکی پیش‌بینی شده بهبود می‌یابد.
- در پنج ماه نخست سال، از بین منابع مختلف، ردیف «سایر» بالاترین درصد تحقق (۸۵ درصد) را نسبت به مقدار مصوب دارد. منظور از این ردیف تمامی منابعی است که در ردیف‌های دیگر منابع موجود در جدول ۲ نیست. یکی از اقلام موجود در این ردیف سود سهام شرکت‌های دولتی بوده که در پنج ماه ابتدایی سال، وصولی آن ۴۹ درصد رقم مصوب، بوده است.
- منابع وصولی از واگذاری شرکت‌های دولتی در پنج ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴، ۸ درصد مصوب است که وصول اقساط واگذاری‌های سال‌های گذشته است. پیش‌بینی می‌شود تا انتهای سال ۱۴۰۴ واگذاری جدیدی صورت نگرفته و صرفاً واریز اقساط گذشته محقق شود. شایان ذکر است که از کل ۲۱۵ هزار میلیارد تومان منابع در نظر گرفته برای واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها، مبلغ ۱۳۵ هزار میلیارد تومان آن نقدی و ۸۰ هزار میلیارد تومان دیگر غیرنقدی و برای تأدیه بدهی دانشگاه‌های علوم پزشکی است. بنابراین فقط ۱۳۵ هزار میلیارد تومان آن بر منابع عمومی اثرگذار است و عدم تحقق آن باعث کسری بودجه دولت می‌شود.

جدول ۲. مقایسه عملکرد ارقام منابع و مصارف بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به اعتبار مصوب (هزار میلیارد تومان) [۲]

عنوان	قانون بودجه سال ۱۴۰۴	مصوب ۵/۱۲	عملکرد پنج ماه	درصد عملکرد نسبت به مقدار مصوب ۵/۱۲
الف) منابع و سایر دریافت‌ها	۴۹۵۶	۲۰۶۵	۱۱۹۰	۵۸ درصد
درآمدهای مالیاتی	۱۸۲۰	۷۵۸	۵۱۲	۶۸ درصد
درآمدهای گمرکی	۲۶۴	۱۱۰	۴۷	۴۳ درصد
سایر درآمدها	۳۶۲	۱۵۰	۱۲۹	۸۵ درصد
منابع حاصل از نفت و فرآورده‌های نفتی	۶۰۴	۲۵۰	۱۳۵	۵۴ درصد
فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول (مولدسازی)	۳۲۴	۱۳۵	۱,۳	۱ درصد
واگذاری اوراق مالی	۸۱۰	۳۳۷	۱۹۴	۵۷ درصد
واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها	۲۱۵	۸۹	۴,۷	۵ درصد
استفاده از منابع صندوق توسعه ملی	۵۴۱	۲۲۵	۱۴۷	۶۵ درصد
منابع حاصل از برگشتی پرداخت‌های سال‌های قبل	۱۳	۵,۴	۲,۸	۵۱ درصد
سایر دریافت‌ها ^۱	-	-	۱۶	-
ب) مصارف و اجرای مصوبه‌های ستاد مقابله با تحریم و سایر تکالیف قانون بودجه	۴۹۵۶	۲۰۶۵	۱۴۸۹	۷۲ درصد
اعتبارات هزینه‌ای	۳۳۵۵	۱۳۹۸	۱۱۷۷	۸۴ درصد
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	۶۰۰	۲۵۰	۱۴۴	۵۸ درصد
تملك دارایی‌های مالی	۱۰۰۰	۴۱۶	۹۳	۲۲ درصد
اجرای مصوبه‌های ستاد مقابله با تحریم و سایر تکالیف قانون بودجه کل کشور	-	-	۷۵	-
اختلاف منابع و مصارف			۳۰۰	
استفاده از تنخواه‌گردان خزانه			۲۱۳	
استفاده از منابع موضوع ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی			۸۶	

مهم‌ترین نکات مصارف دولت در پنج ماه ابتدایی سال به شرح زیر است:

- ۸۴ درصد اعتبارات هزینه‌ای مصوب بودجه در پنج ماه اول سال ۱۴۰۴ پرداخت شده است. بیشترین مصرف اعتبارات هزینه‌ای در پنج ماه ابتدایی سال مربوط به حقوق و مزایای مستمر کارکنان و بازنشستگان است که به ترتیب ۸۲ و ۹۷ درصد محقق شده و اعتباری بالغ بر ۷۸۸ هزار میلیارد تومان برای این موارد پرداخت شده است.
- پرداخت اعتبارات هزینه‌ای استانی در پنج ماه ابتدایی سال حدود ۲۴ هزار میلیارد تومان معادل ۸۹ درصد مصوب است.
- در مورد درصد عملکرد تملك دارایی‌های مالی این نکته شایان ذکر است که تا پایان ماه پنجم سال ۱۴۰۴، حدود ۵۸ درصد از اعتبارات بازپرداخت اصل اوراق تخصیص یافته است. مطابق روال همیشگی، بازپرداخت اصل اوراق سررسید شده در پنج ماه ابتدایی سال به صورت کامل انجام گرفته و بخشی از فقدان تحقق مصارف این بخش ناشی از سررسید بخش کمتری از اوراق مالی اسلامی در ماه‌های ابتدایی سال است. انتظار می‌رود سررسید حجم قابل توجهی از اوراق بدهی دولت در شش ماه دوم سال باشد. علاوه بر این یکی از دلایل مهم تحقق پایین

۱. عوارض ارزش افزوده دریافتی، دریافت‌ها بابت اختصاصی دستگاه‌ها و سایر.

تملك دارایی‌های مالی این است که در سال ۱۴۰۴ برخلاف سال‌های گذشته، برخی اقلام مانند تأدیه بدهی دولت به تأمین اجتماعی و صنعت برق و همچنین افزایش سرمایه بانک‌ها در سقف بودجه عمومی و ذیل تملك دارایی‌های مالی قرار گرفته است. عدم تحقق این اقلام باعث تحقق پایین اعتبارات تملك دارایی‌های مالی شده است.

- ۷۵ هزار میلیارد تومان که با عنوان «اجرای مصوبه‌های ستاد مقابله با تحریم و سایر تکالیف قانون بودجه کل کشور» قرار گرفته عمدتاً مربوط به تسویه تنخواه‌گردان اعتباراتی است که برای پرداخت هدفمندی یارانه‌ها در سال ۱۴۰۳ دریافت شده بود.
- تفاوت ۳۰۰ هزار میلیارد تومانی عملکرد پنج ماه منابع و مصارف (بیشتر بودن مصارف نسبت به منابع) در واقع نشان‌دهنده کسری تراز نقدی دولت در پنج ماه ابتدایی سال است که نحوه پوشش آن در قسمت بعدی تشریح می‌شود.

۳-۱. تراز کلی بودجه و کسری تأمین نشده

تراز نقدی منابع و مصارف دولت در پنج ماه سال جاری با توجه به عدم تحقق کامل منابع، ۳۰۰ هزار میلیارد تومان کسری داشته است. این کسری از طریق ۲۱۳ هزار میلیارد تومان استفاده از تنخواه‌گردان خزانه و ۸۷ هزار میلیارد تومان ظرفیت ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی (حساب سپرده شرکت‌های دولتی) تأمین شده است.

جدول ۳. تراز نقدی بودجه و منابع پوشش‌دهنده آن (هزار میلیارد تومان) [۳]

نحوه پوشش کسری تراز نقدی	کسری تراز نقدی
استفاده از تنخواه‌گردان خزانه	تفاضل منابع محقق شده از مصارف پیش‌بینی شده در سال ۱۴۰۴
استفاده از منابع موضوع ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی	۳۰۰
۸۷	۲۱۳

جدول ۴ عملکرد پنج ماه بودجه سال ۱۴۰۴ را از منظر ترازهای کلی بودجه‌ای نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود کسری تراز عملیاتی و سرمایه‌ای به ترتیب معادل ۴۹۰ و ۷ هزار میلیارد تومان است. تراز سرمایه‌ای منفی ۷ هزار میلیارد تومان به این معنی است که تملك دارایی‌های سرمایه‌ای ۷ هزار میلیارد تومان بیشتر از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای بوده و در واقع خالص سرمایه‌گذاری مثبت است. از سوی دیگر تراز مالی دولت به میزان ۲۵۶ هزار میلیارد تومان مثبت است. تراز مالی مثبت ۲۵۶ هزار میلیارد تومان به این معناست که واگذاری دارایی‌های مالی ۲۵۶ هزار میلیارد تومان بیشتر از تملك دارایی‌های مالی بوده و در واقع خالص استقراض مثبت است. ۵۹ هزار میلیارد تومان نیز کسری منابع و مصارف خارج از سقف بودجه است. در مجموع کل کسری تراز نقدی دولت معادل ۳۰۰ هزار میلیارد تومان می‌شود که از تنخواه‌گردان خزانه و ظرفیت ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی برای پوشش آن استفاده شده است.

جدول ۴. ترازهای بودجه‌ای در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ (هزار میلیارد تومان) [۳]

عنوان	عملکرد پنج ماه
تراز عملیاتی	-۴۹۰
تراز سرمایه‌ای	-۷
تراز مالی	۲۵۶
منابع و مصارف خارج از سقف بودجه	-۵۹
استفاده از تنخواه‌گردان خزانه و ظرفیت ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی	۳۰۰

۲-۳. پیش‌بینی

در جدول ۵ پیش‌بینی کارشناسی پیرامون ردیف‌های اصلی منابع عمومی تا پایان سال ۱۴۰۴ ارائه شده است. با فرض تخصیص کامل مصارف (به جز مواردی که منابع مشخصی دارند) و با لحاظ مبلغی که مطابق قانون بودجه از محل صندوق توسعه تأمین شده است، پیش‌بینی می‌شود دولت تا پایان سال ۱۴۰۴ برای تأمین بودجه عمومی حدود ۵۰۰ هزار میلیارد تومان منابع جدید نیاز داشته باشد. شایان ذکر است که این کسری با عدم تخصیص برخی مصارف مطابق با روال سال‌های گذشته کاهش خواهد یافت.

جدول ۵. پیش‌بینی تحقق منابع عمومی تا انتهای سال ۱۴۰۴ (هزار میلیارد تومان) [۲] و [۳]

اختلاف رقم مصوب از پیش‌بینی	پیش‌بینی میزان تحقق تا پایان سال	پیش‌بینی درصد تحقق تا پایان سال	درصد عملکرد نسبت به مقدار مصوب ۵/۱۲	عملکرد پنج ماه	قانون بودجه سال ۱۴۰۴	عنوان
۸۸۹	۴۰۶۷	۸۹ درصد	۵۸ درصد	۱۱۹۰	۴۹۵۶	الف) منابع
۰	۱۸۲۰	۱۰۰ درصد	۶۸ درصد	۵۱۲	۱۸۲۰	درآمدهای مالیاتی
۴۰	۲۲۴	۸۴ درصد	۴۳ درصد	۴۷	۲۶۴	درآمدهای گمرکی
۲۴۸	۳۵۶	۵۹ درصد	۵۴ درصد	۱۳۵	۶۰۴	منابع حاصل از نفت و فراورده‌های نفتی
۳۰۰	۲۵	۸ درصد	۱ درصد	۱,۲	۳۲۴	فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول (مولدسازی)
۰	۸۱۰	۱۰۰ درصد	۵۷ درصد	۱۹۴	۸۱۰	واگذاری اوراق مالی
۱۳۶	۴۰۵	۷۵ درصد	۶۵ درصد	۱۴۷	۵۴۱	منابع صندوق توسعه ملی
۱۶۵	۵۰	۲۳ درصد	۵ درصد	۴,۶	۲۱۵	واگذاری شرکت‌های دولتی و سایر واگذاری‌ها
۰	۳۷۸	۱۰۰ درصد	۸۵ درصد	۱۳۲	۳۷۸	سایر
۳۸۰	۴۵۷۶	۹۲ درصد	۷۲ درصد	۱۴۸۹	۴۹۵۶	ب) مصارف

در پیش‌بینی مصارف فرض شده است که صرفاً بخشی از مصارف دارای منبع مشخص محقق نشود و بقیه مصارف تخصیص کامل پیدا کند. منظور از این مصارف، چند قلم تأدیه بدهی دولت و افزایش سرمایه بانک‌های دولتی از محل مولدسازی و خصوصی‌سازی است. در سمت منابع، مبلغ ۳۰۰ هزار میلیارد تومان از منابع مولدسازی دارایی‌ها و ۸۰ هزار میلیارد تومان از منابع واگذاری شرکت‌های دولتی مربوط به این اقلام است. در نتیجه برای این بخش از بودجه، منابع و مصارف کاملاً با یکدیگر همبستگی دارند و به میزان تحقق منابع، مصارف آن نیز تحقق می‌یابد و در صورت محقق نشدن منابع، مصارف مربوط به آن اجرایی نمی‌شود. از ۳۰۰ هزار میلیارد تومان مربوط به مولدسازی دارایی‌های دولت، مبلغ ۲۰۰ هزار میلیارد تومان سهم تأدیه بدهی حسابرسی شده دولت به سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر است. بر این اساس ۵۰ هزار میلیارد تومان مربوط به افزایش سرمایه بانک‌ها موضوع بند «ض» تبصره «۲» قانون بودجه و مبلغ ۵۰ هزار میلیارد تومان بابت افزایش سرمایه بانک کشاورزی و صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی و تکمیل و ایجاد شهرک‌های کشاورزی موضوع بند «ج» تبصره «۷» قانون بودجه ۱۴۰۴ است. ۸۰ هزار میلیارد تومان منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی نیز مربوط به تسویه مطالبات دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی موضوع بند «ج» تبصره «۴» قانون بودجه ۱۴۰۴ است.

شایان ذکر است که دولت مکلف به اجرای تمامی تکالیف بودجه است و پیش‌بینی عدم تخصیص بخشی از مصارف نافه ضرورت اجرای این تکالیف نیست؛ بلکه با توجه به روند تخصیص این اقلام و وضعیت مالی دولت در ماه‌های پیش رو به نظر می‌رسد تخصیص این اقلام مطابق آنچه تشریح شد، باشد.

۴. بررسی عملکرد تبصره «۳» (هدفمندی یارانه‌ها)

بند «ب» تبصره «۳» قانون بودجه سال ۱۴۰۴ به موضوع منابع و مصارف سازمان هدفمندی یارانه‌ها می‌پردازد. مطابق قانون بودجه، منابع سازمان هدفمندی یارانه‌ها بالغ بر ۱۰۴۶ هزار میلیارد تومان بوده که از این مبلغ، ۸۴۶ هزار میلیارد تومان منابع ناشی از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، و ۲۰۰ هزار میلیارد تومان از محل بودجه عمومی به سازمان هدفمندی کمک زیان داده می‌شود. در جدول ۶ عملکرد منابع هدفمندی یارانه‌ها در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ و همچنین ارقام مصوب پنج‌ماه و مصوب سالانه قانون بودجه سال ۱۴۰۴ ارائه شده است.

۴-۱. عملکرد منابع هدفمندسازی یارانه‌ها

● منابع سازمان هدفمندی یارانه‌ها در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ شامل دو جزء است. یک جزء شامل درآمدهای حاصل از اجرا کردن قانون هدفمندی یارانه‌ها بوده که به معنای درآمد ناشی از افزایش قیمت حامل‌های انرژی داخلی است. جزء دیگر - که در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ برای اولین بار به جدول منابع هدفمندی اضافه شده - کمک‌زیانی است که دولت از محل بودجه عمومی برای جبران و پوشش هزینه‌های هدفمندی به آن سازمان پرداخت می‌کند. البته شایان ذکر است که در سال‌های قبل هم مبالغی از بودجه عمومی به سازمان هدفمندی یارانه‌ها پرداخت شد اما در قانون بودجه درج نشد؛ لذا اضافه شدن ردیف کمک‌زیان از بودجه عمومی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ بیشتر از نوع شفاف‌سازی بودجه است. ضرورت درج این کمک‌زیان در بودجه عمومی بیشتر از قبل است؛ زیرا ناترازی منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها در چند سال اخیر فزاینده بوده است.

● ردیف ۱ منابع هدفمندی یارانه‌ها به فروش داخلی فرآورده‌های نفتی و مطالبات سنوات گذشته اختصاص دارد. فرآورده‌های نفتی شامل شش محصول اصلی بنزین، گازوئیل، گاز مایع (LPG)، نفت کوره، نفت سفید و سوخت هوایی پالایشگاه‌های داخلی است. قیمت فروش داخلی فرآورده‌ها در بودجه سال ۱۴۰۴ تغییرات قابل توجهی نداشته است. به غیر از آنکه مطابق جزء «۱-۲» بند «ب» تبصره «۳»، در سال ۱۴۰۴ قیمت سوخت هوایی به ۳۰ درصد قیمت خرید از پالایشگاه‌ها (فوب خلیج فارس) افزایش یافت، اصلاح قیمتی دیگری صورت نگرفته است. همچنین طبق بند «پ» ماده (۱۴) قانون برنامه هفتم، دولت مکلف است نسبت به کاهش یارانه نفت و گاز (گازوئیل) در معادن عمده کشور و صنایع بالادستی، اقدام کند به نحوی که یارانه تخصیص یافته در هر دو مرحله تولید و فروش، نسبت به سال ۱۴۰۲ در سال آغاز اجرای برنامه ۱۰ درصد و تا انتهای برنامه حداقل به ۵۰ درصد کاهش یابد. در سال ۱۴۰۴ که سال اول اجرای قانون برنامه هفتم بوده، نرخ گازوئیل معادن اصلاح شده و باید این افزایش در سال‌های بعد هم تداوم یابد تا به هدف قانون برنامه هفتم برسد.^۱

عملکرد ردیف ۱ جدول هدفمندی یارانه‌ها به مبلغ ۶۲,۸ هزار میلیارد تومان معادل ۱۰۷ درصد رقم مصوب پنج‌ماه قانون بودجه ۱۴۰۴ است. با توجه به تحولات نیمه اول سال ۱۴۰۴، رشد مصرف داخلی فرآورده‌های نفتی مانند بنزین افزایش قابل توجهی پیدا کرده و همین امر باعث تحقق بالای ۱۰۰ درصدی درآمد ردیف فروش داخلی فرآورده‌های نفتی در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ شده است. البته این اتفاق

۱. در حال حاضر با نرخ ۸ هزار تومان برای معادن به فروش می‌رسد.

باعث افزایش نیاز واردات فرآورده‌های نفتی یا به عبارتی کاهش درآمدهای حاصل از صادرات فرآورده‌ها در ردیف ۴ منابع هدفمندی می‌شود.

● ردیف‌های ۲ و ۳ جدول منابع هدفمندی یارانه‌ها به درآمدهای حاصل از گاز طبیعی اختصاص دارد. ردیف ۲ درآمد حاصل از فروش داخلی گاز طبیعی در سال ۱۴۰۴ بوده و ردیف ۳ دریافتی شرکت گاز از محل مطالبات سال‌های گذشته بابت فروش داخلی گاز طبیعی است که در سال ۱۴۰۴ وصول می‌شود. درآمد ناشی از فروش داخلی گاز در سال ۱۴۰۴ معادل ۹۹,۷ هزار میلیارد تومان بوده که نسبت به رقم مصوب پنج ماه قانون بودجه ۷۳ درصد تحقق داشته است. اما مطالبات شرکت ملی گاز از مشترکین گاز طبیعی هیچ عملکردی نداشته و به نظر نمی‌رسد که تا انتهای سال عملکرد قابل توجهی داشته باشد.

● ردیف ۴ جدول منابع هدفمندی یارانه‌ها به صادرات فرآورده‌های نفتی مربوط می‌شود. در قانون بودجه ۱۴۰۴ برای پنج ماه نخست مبلغ ۱۱۰ هزار میلیارد تومان از این محل پیش‌بینی شده که تنها ۶۹ درصد آن تحقق یافته است. شایان ذکر است که رقم مصوب قانون بودجه در واقع ناخالص صادرات فرآورده‌های نفتی - یعنی صادرات فرآورده‌ها بدون کسر هزینه‌های مربوط به واردات برای نیاز داخلی کشور - را در نظر گرفته، اما عملکردی که در این ردیف گزارش می‌شود خالص دریافتی ناشی از صادرات فرآورده‌ها پس از کسر هزینه واردات است. بنابراین در قانون بودجه در مصارف سازمان هدفمندی یارانه‌ها معادل ۶۵ هزار میلیارد تومان بابت هزینه واردات فرآورده‌های نفتی در نظر گرفته شده است اما عملکرد آن گزارش‌دهی نمی‌شود و خالص درآمد صادرات فرآورده‌ها در ستون عملکرد ردیف ۴ درج شده است. در نتیجه اطلاع دقیقی از مبلغ صادرات و واردات فرآورده‌های نفتی در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ در دسترس نیست. این مسئله شفافیت و انضباط بودجه را مخدوش کرده است. اولاً اطلاعات عملکرد رقم واردات فرآورده‌ها برای تحلیل و بررسی کارشناسان و پژوهشگران و همچنین تصمیم‌گیری سیاستگذاران از جمله نمایندگان مجلس ضروری بوده و طرح و نشر این اطلاعات به تدقیق فضای سیاستگذاری برای بررسی سیاست‌های قیمت‌گذاری انرژی کمک خواهد کرد. ثانیاً به هیچ‌عنوان امکان انتشار اطلاعات عملکرد صادرات و واردات فرآورده‌های نفتی وجود ندارد. در لایحه و قانون بودجه باید ارقام مصوب اصلاح شود تا مغایرت و چندگانگی بین قانون و گزارش‌های عملکرد ایجاد نشود.

● درآمد حاصل از فروش میعانات گازی به پتروشیمی‌های داخل کشور در ردیف ۵ جدول منابع هدفمندی یارانه‌ها ثبت شده است. مطابق قانون بودجه ۱۴۰۴ تا پایان مردادماه باید ۲۹,۵ هزار میلیارد تومان از این محل درآمد حاصل می‌شد. در حالی که ردیف فروش داخلی میعانات گازی به پتروشیمی‌ها هیچ عملکردی نداشته است. دلیل این مسئله مربوط به نوع رابطه مالی دولت و پتروشیمی‌های داخلی است. بخشی از درآمد فروش میعانات گازی به پتروشیمی‌های داخلی به‌ازای محصولات که دولت از پتروشیمی‌ها دریافت می‌کند تهاتر می‌شود. در نتیجه هزینه خرید محصولات تولیدی پتروشیمی‌ها توسط دولت از محل تحویل رایگان خوراک میعانات گازی به آن‌ها تأمین می‌شود. این محصولات توسط دولت برای تأمین بنزین و سایر فرآورده‌های نفتی کشور از پتروشیمی‌های داخلی خریداری می‌شود. در نتیجه در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ سازمان هدفمندی یارانه‌ها از محل فروش میعانات گازی مبلغی دریافت نکرده است.

● بند «الف» تبصره «۱۳» قانون بودجه ۱۴۰۴ بانک مرکزی را موظف می‌کند تا برای پرداخت به موقع مصارف هدفمندی و براساس درخواست سازمان برنامه و بودجه کشور معادل ۳ درصد جمع مصارف را به‌صورت تنخواه در اختیار سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها قرار دهد. جمع مصارف هدفمندی یارانه‌ها ۱۰۴۶ هزار میلیارد تومان بوده که ۳ درصد آن تقریباً ۳۱ هزار میلیارد تومان است. براساس همین مجوز، سازمان هدفمندی یارانه‌ها در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ مبلغ ۲۰ هزار میلیارد تومان از بانک مرکزی دریافت کرده است. مبلغ ۸ هزار میلیارد تومان نیز از سال ۱۴۰۳ در حساب سازمان هدفمندی یارانه‌ها باقی مانده بود که به سال ۱۴۰۴ منتقل شد.

جدول ۶. عملکرد پنج ماهه منابع هدفمندی تبصره «۳» قانون بودجه سال ۱۴۰۴ (هزار میلیارد تومان) [۴]

ردیف	عنوان	عملکرد ۵/۱۲	مصوب ۵/۱۲	درصد عملکرد	مصوب سالیانه
۱	فروش داخلی فرآورده‌های نفتی و مطالبات سنوات گذشته	۶۲,۸	۵۸,۷	۱۰۷ درصد	۱۴۱
۲	فروش داخلی گاز	۹۹,۷	۱۳۷,۵	۷۳ درصد	۳۳۰
۳	مطالبات گاز	۰	۱۶,۶	۰ درصد	۴۰
۴	صادرات فرآورده‌های نفتی	۷۵,۴	۱۱۰	۶۹ درصد	۲۶۴
۵	فروش داخلی میعانات گازی به پتروشیمی‌ها	۰	۲۹,۵	۰ درصد	۷۱
	جمع منابع هدفمندی	۲۳۷,۹	۳۵۲,۳	۶۸ درصد	۸۴۶
۶	کمک زیان از بودجه عمومی	۱۴۷,۳	۸۳,۴	۱۷۷ درصد	۲۰۰
	جمع منابع هدفمندی و کمک از بودجه عمومی	۳۸۵,۲	۴۳۵,۷	۸۸ درصد	۱۰۴۶
۷	تنخواه بانک مرکزی	۲۰	-	-	-
۸	مانده اول دوره (انتقالی از سال ۱۴۰۳)	۸	-	-	-
	جمع کل منابع واریزی	۴۱۳,۲	-	-	-

۲-۴. عملکرد مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها

مجموع مصارف هدفمندی یارانه‌ها در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ معادل ۱۰۴۶ هزار میلیارد تومان بوده که سهم پنج ماه آن برابر ۴۳۶ هزار میلیارد تومان است. عملکرد جمع مصارف هدفمندی به مبلغ ۳۷۴ هزار میلیارد تومان، معادل ۸۶ درصد رقم مصوب پنج ماه است. در جدول ۷ عملکرد مصارف هدفمندی یارانه‌ها در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ و همچنین ارقام مصوب پنج ماه و مصوب سالانه قانون بودجه سال ۱۴۰۴ ارائه شده است.

جدول ۷. عملکرد پنج ماهه مصارف هدفمندی تبصره «۳» قانون بودجه سال ۱۴۰۴ (هزار میلیارد تومان) [۴]

ردیف	عنوان	عملکرد ۵/۱۲	مصوب ۵/۱۲	درصد عملکرد	مصوب سالیانه
۱	هزینه سرمایه‌گذاری شرکت ملی نفت	۰	۲	۰ درصد	۵
۲	هزینه سرمایه‌گذاری شرکت ملی گاز	۰	۳,۳	۰ درصد	۸
۳	هزینه سرمایه‌گذاری شرکت ملی پالایش و پخش	۲۷,۵	۲۹,۱	۹۵ درصد	۷۰
	مجموع پرداختی به شرکت‌های دولتی تولید و توزیع انرژی	۲۷,۵	۳۴,۴	۸۰ درصد	۸۳
۴	یارانه نقدی و کالا برگ	۱۴۵,۷	۱۳۳,۴	۱۰۹ درصد	۳۲۰
۵	مستمری خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد	۲۵,۹	۲۶,۲	۹۹ درصد	۶۲
۶	مستمری خانوارهای تحت پوشش بهزیستی	۱۵	۱۵,۳	۹۸ درصد	۳۶
۷	یارانه آرد و نان (خرید تضمینی گندم)	۱۳۶	۱۰۴,۱	۱۳۱ درصد	۲۵۰
۸	یارانه دارو، شیرخشک و ملزومات پزشکی	۲۳,۷	۳۵,۴	۶۷ درصد	۸۵
۹	اعتبارات موضوع ماده (۴۶) الحاق (۲) برای تحقق شاخص عدالت در سلامت	۰	۲۱,۳	۰ درصد	۵۱
۱۰	حمایت از تولید و اشتغال در اجرای برنامه هفتم	۰	۶,۲	۰ درصد	۱۵

ردیف	عنوان	عملکرد ۵/۱۲	مصوب ۵/۱۲	درصد عملکرد	مصوب سالیانه
۱۱	خرید فرآورده‌های نفتی داخلی و خارجی	۰	۲۷	۰ درصد	۶۵
۱۲	اعتبارات موضوع بند «ج» تبصره «۵» بودجه	۰	۱۷	۰ درصد	۴۱
۱۳	زیرساخت‌های انرژی، ایجاد نیروگاه خورشیدی در دانشگاه‌ها و طرح آبخیزداری و احیای قنوت	۰	۱۵	۰ درصد	۳۶
۱۴	مصارف سازمان هدفمندی	۰,۳۵۶	۰,۷۳۳	۴۹ درصد	۱,۷۵۹
	جمع کل مصارف هدفمندی	۳۷۴	۴۳۶	۸۶ درصد	۱۰۴۶
	تسویه بدهی به بانک مرکزی مربوط به سال ۱۴۰۳	۲۰		-	
	مانده حساب تا پایان مرداد ۱۴۰۴	۱۹			

مصارف هدفمندی یارانه‌ها به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند: دسته اول ردیف‌های مصارفی هستند که به شرکت‌های دولتی تولیدکننده و توزیع‌کننده انرژی شامل شرکت ملی نفت، شرکت ملی گاز، پالایش و پخش پرداخت می‌شود. با توجه به اینکه بخش قابل توجهی از درآمد این شرکت‌ها ناشی از فروش فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی به سازمان هدفمندی یارانه‌ها واریز می‌شود، در سمت مصارف هدفمندی مبالغی برای جبران هزینه‌های تولید، توزیع و سرمایه‌گذاری به شرکت‌های ذکر شده اختصاص پیدا می‌کند. سایر ردیف‌ها غالباً به حوزه حمایت‌های اجتماعی و رفع فقر اختصاص داشته و از جنس یارانه‌های مستقیم و غیرمستقیم است.

از کل ردیف‌های شماره ۱ تا ۳ فقط ردیف ۳ یعنی هزینه سرمایه‌گذاری شرکت ملی پالایش و پخش عملکرد داشته و ردیف‌های ۱ و ۲ مطلقاً فاقد عملکرد است. شایان ذکر است رقم مصوب هزینه سرمایه‌گذاری شرکت ملی نفت و گاز در خود قانون بودجه بسیار پایین‌تر از هزینه‌های واقعی این شرکت‌ها بوده و با کم‌برآوردی همراه است؛ اما همین رقم پایین هم تحقق پیدا نکرده است. گفتنی است این رویه در سال‌های گذشته نیز سابقه داشته و پرداختی به شرکت‌ها فاقد عملکرد یا بسیار کمتر از رقم مصوب بوده است. در حالی که نزدیک به نیمی از نفت خام و میعانات تولید شده توسط شرکت ملی نفت به پالایشگاه‌های داخلی فروخته می‌شود، اما شرکت ملی نفت سهمی از درآمد فروش آن ندارد. غالب فعالیت شرکت ملی گاز نیز توزیع گاز در سراسر کشور است ولی هزینه سرمایه‌گذاری بابت توزیع و فروش داخلی گاز طبیعی به آن شرکت پرداخت نمی‌شود.^۱

در خصوص سایر مصارف هدفمندی یارانه‌ها، یارانه نقدی و کالا برگ و خرید تضمینی گندم بالاترین عملکرد را داشته‌اند. در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ مبلغ ۱۴۵,۷ هزار میلیارد تومان بابت یارانه نقدی و کالا برگ پرداخت شده که معادل ۱۰۹ درصد رقم مصوب است. شایان ذکر است مطابق جدول ۵ قانون بودجه، به میزان اصلاح نرخ ارز ترجیحی کالاهای اساسی کالا برگ اجرا می‌شود. در حالی که نرخ ارز ترجیحی کالاهای اساسی در سال ۱۴۰۴ اصلاح نشده اما طرح کالا برگ در حال اجراست.

یارانه‌های نقدی و مستمری نهادهای حمایتی از جمله اعتبارات تعهدی دولت محسوب می‌شوند، از این رو عملکرد بودجه‌ای آن‌ها همواره نزدیک به ۱۰۰ درصد است. به طور معمول، تغییرات در ساختار خانوار و افزایش جمعیت در جامعه هدف یارانه نقدی باعث می‌شود که عملکرد این ردیف‌ها در برخی مقاطع بیش از ۱۰۰ درصد باشد. بر همین اساس، در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ نیز اعتبارات مربوط به یارانه نقدی با عملکردی حدود ۱۰۹ درصد همراه بوده است. هر چند دولت در نیمه دوم سال اقدام به حذف یارانه نقدی برخی دهک‌های درآمدی کرده است، اما پیش‌بینی می‌شود در پایان سال، عملکرد این ردیف با بودجه مصوب تفاوت‌هایی داشته باشد. طبق قانون بودجه سال ۱۴۰۴، منابع مازاد حاصل از این تفاوت باید برای تأمین هزینه یارانه اعتباری کالا برگ به فقیرترین اقشار جامعه اختصاص یابد.

۱. عمده هزینه شرکت ملی نفت و گاز صرفاً از محل سهم ۱۴,۵ درصدی آنها از صادرات نفت و میعانات و گاز طبیعی تأمین می‌شود.

یارانه اعتباری کالبرگ الکترونیک در سال ۱۴۰۴ با تأمین اعتبار از محل صندوق توسعه ملی اجرا شد و نسبت به سال‌های گذشته، میزان یارانه اعتباری آن به‌روزرسانی شد. در این طرح، مبلغ یارانه برای سه دهک پایین درآمدی به ۵۰۰ هزار تومان و برای چهار دهک بعدی به ۳۵۰ هزار تومان افزایش یافت. مرحله جدید طرح کالبرگ با اصلاحاتی مانند حذف الزام آورده نقدی، آزادی در انتخاب اقلام سبد مصرفی و امکان ذخیره اعتبار همراه بود که باعث کاهش محدودیت‌ها نسبت به طرح‌های پیشین مانند طرح فجرانه و در نتیجه افزایش استقبال مردم شد. اعتبارات لازم برای اجرای این طرح در دو مرحله پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ از صندوق توسعه ملی تأمین شد و مجموعاً حدود ۵۱ هزار میلیارد تومان هزینه داشت. شواهد نشان می‌دهد اجرای این طرح براساس مجوز مندرج در ماده (۳۱) قانون برنامه هفتم پیشرفت صورت گرفته و ارتباطی با منابع هدفمندی یارانه‌ها ندارد.

همچنین یارانه خانوارهای تحت پوشش نهادهای حمایتی، که طبق برنامه هفتم پیشرفت باید به‌طور میانگین معادل حداقل ۲۰ درصد دستمزد باشد، از دیگر اعتبارات تعهدی دولت به شمار می‌رود و عملکرد آن نیز نزدیک به ۱۰۰ درصد گزارش شده است. در کنار این موارد، یارانه نان و دارو نیز سهم قابل توجهی از مصارف هدفمندی یارانه‌ها را تشکیل می‌دهند. یارانه نان به‌ویژه در سبد غذایی خانوارهای آسیب‌پذیر نقش مهمی دارد و از منظر تأمین امنیت غذایی، یکی از محورهای اصلی سیاستگذاری حمایتی دولت محسوب می‌شود. براساس داده‌های جدول ۸ که تغییرات سرانه مصرف نان در ماه‌های نشان می‌دهد، در سال‌های اخیر مصرف نان در دهک‌های پایین درآمدی افزایش یافته که بیانگر جایگزینی نان به جای سایر اقلام خوراکی است. بنابراین، تأمین به‌موقع اعتبارات مورد نیاز برای پرداخت یارانه نان اهمیت ویژه‌ای دارد. عملکرد یارانه نان در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ حدود ۱۳۱ درصد بوده است، اما با توجه به اینکه سال زراعی خرید تضمینی گندم باید در شش ماه اول سال تسویه شود، عملکرد این ردیف ماهیتی متفاوت دارد و بخش عمده اعتبارات آن در نیمه نخست سال تخصیص می‌یابد تا تعهدات دولت در قبال گندم کاران به‌موقع انجام شود.

در مجموع، بررسی عملکرد یارانه‌ها در سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که تعهدات دولت در بخش‌های نقدی، حمایتی و کالایی عموماً با تحقق کامل و حتی فراتر از پیش‌بینی‌های بودجه‌ای بوده است. با این حال، تداوم پایداری مالی این سیاست‌ها مستلزم انضباط در تخصیص منابع، باز تخصیص هوشمندانه یارانه‌ها به اقشار هدف و هماهنگی میان سیاست‌های حمایتی و منابع پایدار مالی است تا اهداف عدالت اجتماعی و توانمندسازی اقتصادی به شکل مؤثرتری محقق شود.

جدول ۸. تغییرات سرانه مصرف نان به تفکیک دهک (گرم در ماه) [۷]

دهک	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳
۱	۲٪	۶٪	-۵٪	۲٪	۵٪	۶٪	۰٪	-۱٪
۲	۰٪	۲٪	-۲٪	-۲٪	۴٪	۵٪	۲٪	-۴٪
۳	-۲٪	۴٪	-۱٪	۱٪	۱٪	۳٪	۵٪	-۸٪
۴	-۲٪	۰٪	۱٪	۳٪	-۱٪	۳٪	۲٪	۰٪
۵	-۴٪	۲٪	۱٪	-۲٪	۶٪	-۱٪	۱٪	-۲٪
۶	-۳٪	-۱٪	۱٪	۰٪	۴٪	۲٪	-۲٪	۱٪
۷	-۴٪	۱٪	۱٪	-۴٪	۳٪	۴٪	-۳٪	۲٪
۸	-۳٪	-۲٪	۱٪	۲٪	۰٪	۲٪	-۱٪	۴٪
۹	۲٪	-۵٪	۱٪	-۱٪	۴٪	۳٪	۰٪	-۲٪
۱۰	۱٪	-۵٪	۲٪	۲٪	۰٪	۳٪	-۱٪	-۱٪

برای مصارف دارویار شامل یارانه دارو، شیر خشک و ملزومات مصرفی پزشکی در پنج‌ماه نخست سال معادل ۲۳,۷ هزار میلیارد تومان هزینه شده است. این هزینه معادل نزدیک به ۹۷۰ میلیون دلار ارزش ترجیحی است که حوزه دارو در این مدت دریافت کرده است و اعتبارات ریالی این ردیف به‌عنوان طرح دارویار و در قالب مابه‌التفاوت نرخ ارزش تحویلی با نرخ ۴۲۰۰ تومان محاسبه می‌شود. شایان ذکر است عدم تخصیص ارزش تفاهم‌نامه‌ای (ارز به نرخ ۴۲۰۰ تومان) از ابتدای سال جاری بوده که برخلاف سنوات گذشته، امسال عملکردی نداشته، بنابراین اعتبارات این ردیف تماماً به‌صورت ریالی و در زنجیره تأمین دارو توزیع شده است.

۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در پنج‌ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ حدود ۵۸ درصد از منابع مصوب پنج‌دوازدهم با احتساب منابع صندوق توسعه، معادل ۱۱۹۰ هزار میلیارد تومان، محقق شده و ۷۲ درصد از مصارف، معادل ۱۴۸۹ هزار میلیارد تومان، پرداخت شده است. بر این اساس شکاف ۳۰۰ هزار میلیارد تومانی بین منابع و مصارف دولت وجود دارد. این مبلغ در واقع کسری تراز نقدی دولت بوده که با استفاده ۲۱۳ هزار میلیارد تومانی از تنخواه‌گردان خزانه و برداشت ۸۷ هزار میلیارد تومانی از حساب شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۱۲۵) قانون محاسبات عمومی پوشش داده شده است. با توجه به عملکرد پنج‌ماه منابع و مصارف عمومی، پیش‌بینی می‌شود تا انتهای سال، ۸۹ درصد از منابع بودجه عمومی محقق شود و در صورت تخصیص کامل مصارف به استثنای ردیف‌های جمعی - خرجی، حدود ۵۰۰ هزار میلیارد تومان منابع جدید نیاز است. تحقق عملکرد منابع هدفمندی یارانه‌ها تبصره «۳» قانون بودجه در پنج‌ماه اول سال ۶۸ درصد رقم مصوب بوده است. همچنین در این بازه زمانی ۸۶ درصد از مصارف مصوب آن پرداخت شده است. شکاف بین منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها از طرق مختلفی مانند تنخواه‌گردان‌های دریافتی از بانک مرکزی و خزانه‌داری کل کشور، تأمین شده است.

منابع و مأخذ

- [۱] قانون بودجه سال ۱۴۰۴.
- [۲] گزارش عملکرد مالی دولت پنج‌ماه سال ۱۴۰۴.
- [۳] محاسبات تحقیق.
- [۴] گزارش عملکرد پنج‌ماه سازمان هدفمندی یارانه‌ها سال ۱۴۰۴.
- [۵] محمدمهدی جعفری، «بررسی عملکرد مالی دولت در چهارماه نخست سال ۱۴۰۳»، ۱۴۰۳، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۲۰۱۴۳.
- [۶] مرتضی کیانی، محمدمهدی جعفری، «بررسی عملکرد مالی دولت در چهارماه نخست سال ۱۴۰۲»، ۱۴۰۲، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۹۳۵۰.
- [۷] طرح هزینه و درآمد خانوار، مرکز آمار ایران.

گزیده سیاستی

عملکرد بودجه در پنج ماه نخست سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد؛ حدود ۵۸ درصد از منابع مصوب محقق شده و ۷۲ درصد از مصارف، پرداخت شده است. شکاف ۳۰۰ هزار میلیارد تومانی بین منابع و مصارف با تنخواه خزانه و حساب شرکت‌های دولتی پوشش داده شده است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی بازار ناوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۲۰۰۰ • صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ • پست الکترونیک: irc@males.ir

وبسایت: rc.males.ir